Some parallels of stories in Glikls of Hameln *Zikhroynes*[1]

von Nathanael Riemer

1. Introduction

In recent times the *Memoirs* of Glikl von Hameln (1645-1724), which are considered to be significant historical sources, were discussed from numerous perspectives.[2] While the origins of many of the numerous Yiddish moral tales that Glikl weaved into her famous *Zikhroynes* are yet unknown to us, they could certainly be relevant to international narratology. As it turned out during the edition of the comprehensive Yiddish manuscript *Beer Sheva* (Seven Fountains),[3] at least three of her tales were included in it. Before I outline the parallels, however, I would like to present both the authors of *Beer Sheva* and their work, which were developed at the same time the memories of Glikl originated. This is important because they are by no means as familiar as Glikl the merchant woman.

The manuscript *Beer Sheva* was written by a Rabbi of Prague Beer Shmuel Issachar Perlhefter (ca. 1650 - after 1713) and his educated wife Bila (Isabell, Bella, Bilah, died in 1710) around the end of the 17th century as a book to commemorate the death of their seven children and as a book of solace.[4] Beer

1 Translation: Oliver Broad.

2 Glikl. Memoires 1691-1719. Edited and Translated from the Yiddish by Chava Turniansky. Jerusalem 2006. Turniansky lists the entire research literature published until 2006 in her critical edition. Cf. the following translations: Die Memoiren der Glückel von Hameln. Aus dem Jüdisch-Deutschen von Bertha Pappenheim. Mit einem Vorwort von Viola Roggenkamp. Weinheim Basel 2005; The Life of Glückel of Hameln 1646-1724 written by herself. Translated from the original Yiddish and edited by Beth-Zion Abrahams. London 1962.

3 Perlhefter, Beer Shmuel Issachar ben Jehuda Löw Eibschiz (Eibenschütz); Bila Perlhefter: Beer Sheva. Frankfurter Stadt- und Universitätsbibliothek, Ms. Hebr. Oct. 183. The edition of the manuscript is being prepared by Dr. Sigrid Senkbeil and Nathanael Riemer at the Institute of Jewish Studies, of Potsdam University, Germany.

4 I am preparing a dissertation on the manuscript under the working title "Beer Sheva, a Jewish Popular Encyclopedia of the Early Modern Period". About Beer Perlhefter cf. among others Riemer, Nathanael: Perlhefter, Beer Schmuel Issachar ben Jehuda Löw Eibschiz (Eibenschütz). In: Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon. Vol. XXVIII (2007) col. 1224-1228; idem: Zwischen christlichen Hebraisten und Sabbatianern – der Lebensweg von R. Beer und Bila Perlhefter. In: Aschkenas. Zeitschrift für Geschichte und Kultur der Juden. 14 (2004) 1, p. 163-201. Both articles contain comprehensive bibliographical references. Cf. also Louis Isaac Rabinowitz: Perlhefter, Issachar Behr ben Judah Moses. In: Encyclopaedia Judaica. Bd. 16. Jerusalem 1972, p. 295. Reflecting the state of research from 1900, the inaccurate indications of EJ were not corrected in the new editions, either.

Perlhefter, who worked as a teacher of Hebrew and Jewish literature together with the universal scholar and Hebraist Johann Christoph Wagenseil (1633-1705), is noted in the academic world as an important figure of the Sabbatian movement: After the death of the pseudo-Messiah Sabbatai Zvi (1626-1676), Perlhefter restored Sabbatian theology at the Beth ha-Midrash of the Sabbatian Abraham Rovigo.[5]

Bila, in turn, gave lessons in zither and dance to Wagenseil's daughter and corresponded both with Wagenseil and her husband in Hebrew. Judging from her preface to *Beer Sheva*, she was the one who initiated the work.[6]

The Perlhefters used *Beer Sheva* to address the uneducated masses particularly, who did not have the knowledge to understand the Hebrew language and were dependent largely on Yiddish literature. Each of the seven parts of the work draws heavily from Zoharic Kabbala and is dedicated to one of the deceased children. Furthermore, each tells a universal salvific history of the Jewish people. Thus, in the beginning the authors depict the beginning of the world, the heavenly divine halls (Hekhalot), its frightening counterworld (Gehinom), and the Gan Eden. They allow much space for a "History of Israel" from the creation of the world to the Babylonian Exile which ultimately leads into contemplations about the Messiah, about the birth pangs of the Messianic time and the redemption of Israel. The work concludes with instructions about atonement demanded by God, including discussions of the resurrection of the dead and of the next world.

The work originated during two periods of revision between 1682 and 1702 and was known in ten versions.[7] It was, nevertheless, never printed despite intensive endeavours by its authors, but still achieved much appreciation in later generations regardless of difficulties caused by censorship.[8] The first draft of

5 Cf. among others Elqajam, Avraham: Lidato ha-shnia shel ha-Mashiah. Giluim hadashim le-R. Beer Perlhefter. Kabbala. Ktav Et la-Hakrei Kitvei ha-Mistika ha-yehudit. (1996) 1, p. 85-166; Tishby, Yeshajahu: Ha-„Maggid" ha-shabtai ha-rishon be-Vet Midrasho shel R. Abraham Rovigo. Be-Zion. Rivon la-Heker Toldot Israel. 22 (1957) 1, p. 21-55.

6 Wagenseil's correspondence in the Universitätsbibliothek Leipzig under the signature *B.H. 18* contains a range of further letters by Beer and Bila Perlhefter.

7 Beer Sheva/Oxford Bodleian library Ms. Opp. 148; BS/Frankfurter Universitäts- und Stadtbibliothek Hebr. Oct. 183; BS/Moskau National library Ms. Günzburg 1739; BS/New York Jewish Theological Seminary Ms. 8378; BS/New York JTS Ms. 9706; BS/Moskau National library, Ms. Günzburg 99; BS/New York YIVO E33; BS/Paris Ecole Rabbinique 124; BS/Paris Alliance Israelite Universelle 295. Eleasar Shulman discusses another version of *Beer Sheva*, which was part of his belongings at that time, cites several longer passages from it and describes further details of the document. After a comparison of Shulman's references, it turned out that the version known to him was not identical with any other of the manuscripts. Shulman, Eleasar: Sfat yehudit-ashkenasit we-Sifruta. Mi-Kez ha-Mea ha-15. ad Kez Shnot ha-Mea ha-18. Riga 1913, p. 104-105.

8 Beer Sheva/Oxford Bodleian library Ms. Opp. 148; Fol. 1b, 8a, 47a, 48a.

the manuscript alone was copied nine times. Two of them suggested a special interest on the part of Polish Hassidic circles because of its time of production (1785-1787). Three more were made in the Moselle-Saar region between 1825-1830 – a point in time when Jews had already to some extent acquired the national languages in the greater cities of Central Europe.

What exactly brought the writers and their clients to copy such an extensive manuscript does not follow conclusively from the few indications of the various versions.[9] It is likely that the encyclopedic concept of the work, which was modeled on medieval speculum literature, made the transcription appealing.[10] *Beer Sheva* was conceived as a "Mirror of Salvation", a sort of religious encyclopedia for the people,[11] and was thus regarded as an ideal means to provide comprehensive Jewish knowledge to the uneducated contemporaries. With regard to the envisaged target group, the wealth of entertaining narratives, parables and proverbs from Jewish and non-Jewish sources add to its attractiveness and could also explain a potential adoption by Polish Hasidism.

Two of these narratives that were weaved into the texts of both Glikl's *Memoirs* and *Beer Sheva* will be compared in the following. Based on the classification by Chava Turniansky,[12] the first text, *The Death of R. Johanan's Tenth Son*,[13] is a Jewish narrative, while the second text, *The King's Son and His Three False Friends*,[14] derives from an international story. Indeed, two parallels of a

9 The complete versions are composed of around 250-400 pages – thus between 500-800 closely written pages.

10 Cf. among others Grabes, Herbert: The mutable glass. Mirror-Imagery in titles and texts of the Middle ages and English Renaissance. Translated from the German by Gordon Collier. Cambridge 1982.

11 Although the study of Jewish Mussar literature receives new momentum on the one hand, then again classifications and distinctions are lacking to a large extent on the other hand, *Beer Sheva* is to be understood as a "Encyclopedia". For the discussion of the "Encyclopedia" in Yiddish literature, cf. Berger, Shlomo; Fontaine, Resianne: "Something on every subject." On pre-modern Hebrew and Yiddish encyclopedias. In: Journal of Modern Jewish Studies 5 (2006) 3, p. 269-284. In contrast to Berger, Noga Rubin dismisses the term encyclopedia for the *Sefer Lev Tov*, cf. Rubin, Noga: Sefer Lev Tov le-R. Yizhak ben Eliakum mi-Posna, Prag 1620. Sefer Musar merkasi bi-Yiddish. Diss. Hebrew University Jerusalem 2006, p. 10-13, 22.

12 Turniansky, Chava: Die Erzählungen in Glikl Hamelns Werk und ihre Quellen. In: Der Differenz auf der Spur. Frauen und Gender in Aschkenas. Christiane E. Müller; Andrea Schatz (Ed.) Berlin 2004, p. 121-148, here p. 125. Previously in idem: Ha-Sippurim bi-Yzirato shel Glikl Hameln u-Mekorotehem. Mehkarei Yerushalaim be-Folklor yehudi 16 (1994), p. 41-65 and idem: Vegn di literatur-mekoyrim in Glikl Hamelns zikhroynes. In: Ke-Minhag Aschkenas u-Polin. Sefer Jovel le-Chone Shmeruk. Jerusalem 1993, p. 153-177.

13 Glikl. Memoires. Ed. Turniansky, p. 236-239; The Life of Glückel of Hameln. Ed. Abrahams, p. 72; Die Memoiren der Glückel von Hameln. Pappenheim, p. 120-121.

14 Glikl. Memoires. Ed. Turniansky, p. 376-383, The Life of Glückel of Hameln. Ed. Abrahams, p. 111-113; Die Memoiren der Glückel von Hameln. Pappenheim, p. 194-198.

third text, *The Pious Man Who Lost All His Belongings*[15] – an international narrative as well – are far too extensive as to reproduce them here within this limited scope, but have to be discussed some place else.

Within the framework of my short article, the aim of this comparison is not to portray the development in great detail or to give a full literary analysis of the narratives. Here, the texts are meant to be made available to the academic community as little building blocks. However, an initial structuring will be given while presenting the contents in order to enable a comparison of the texts. Subsequent to the transcription I would like to expand on the background and the reception of the narratives as well as present the context within the sources of *Beer Sheva* and the *Zikhroynes*.

2. Summary of the narratives

The text of *Beer Sheva* will be taken from the Frankfurt Manuscript (BS/F) where it is available in its entirety. Therefore, punctuation marks were not included. Because of the perfunctory handwriting of the copyist, the letters permit a slightly divergent reading in some cases despite a careful comparison. Likewise, it is important to consider that BS/F is merely a copy and that the writer makes himself conspicuous by an inaccurate procedure. This is why varying parts of the parallel BS/F do not necessarily trace back to the authors, but are brought about partly by the copyist. This applies to the missing parts at the end of the second narrative [IV.25.4-IV.26], which were completed according to another version. In order to enable those who are not familiar with the Yiddish letters to read the text, I will provide an English translation of the BS/F.

The text by Glikl is cited in line with the version of Prof. Turniansky's edition. Yet, the page changes of the manuscripts that she chose to make as well as those changes carried out by David Kaufmann in his edition are not adopted.

Since there are several translations at hand of Glikl's work in other languages and due to my limited space here I will do without an English translation.

15 Glikl. Memoires. Ed. Turniansky, p. 80-105; The Life of Glückel of Hameln. Ed. Abrahams, p. 22-31; Die Memoiren der Glückel von Hameln. Pappenheim, p. 37-50.

Glikl/Turniansky	*Beer Sheva*/Frankfurt	Translation of BS/F
[ספר שלישי, ע' 236-240]	[חלק א', דף יג\ב- יד\ב]	
[A.] [...] אלזו איזט ביליך דאז מאן זיך אין אלין גידולדין זאל אונ' זיך אין אל זיין לייט מעסיגין. [...] [B.] על כל צרה שלא תבוא זאל דער מענש אליש מקבל באהב' זיין אונ' מצדיק הדין זיין אונ' ברוך דיין אמת זאגין. [...]		
[C] נון מה לי להאריך? וויא צום אופטרין גידאכט דאז אונזרי חז"ל אליש בישריבן,	[I.] ער [גאט] פראבירט איהם [צדיק] אויף דער וועלד מיט יסורים אודר מיט עלינט אודר מיט צער דען קינדרין שטערבין	[I.] He [God] tests him [the Zaddik] in this world with torments or with misery or with the sorrow of child mortality
[D.1] אליש וויא ר' יוחנן ע"ה איין גרושר תנא גיוועזין אונ' זיין אים בחייו ניין זין גישטארבין, אונ' ער ביהילטי אויף זיין עלטיר נור איין קליינין זון פון דרייא יארין .	[II.1] אלש ר' יוחנן דער וואר איין גרושר צדיק חסיד אונ שטערבין איהם ניין זין אונ ביהעלט נאר אויף זיין עלטר אלש איין קליין קנעבליין פון דרייא יאהרן	[II.1] as R. Jochanan who was a great Zaddik Hassid and losts nine sons. He keeps in his old age only a little boy of three years.
[D.2] נון גישאך עש איין מאלט דאז זיין לייט וועשיטין איר גיצייק אונ' זיא שטעליטין איין קעסיל מיט וואשיר איבר דען פייאיר דרויז צו וועשין, אונ' ער זידיט אונ' שטרודילט איבר אונ' דיבר. אונ' עש וואר איין באנק בייא דען קעסיל דאש מאן דיא וועש וואלט דאר אויף ליגן	[II.2] אונ נוהן עש בטרעפט זיך דש זייני לייטן וועשין איהרי גיצייג אונ' זיא שטעלין דעם קעסיל וואשר איבר דעם פייאר צו וועשין אונ ער זידיט אונ שטרודלט איבר אונ איבר אונ עש וואר איין בנק דא בייא דעם קעסיל דש מן דיא וועש וואלט דרויף לייגין	[II.2] And now it happens that his people wash their laundry and they put the kettle of water on the fire to wash and it boils and seethes over and over. And there was a bench nearby the kettle which the laundry is put on.
[D.3] אונ' זיא זעציטין דאז קינד אויף דער בנק אונ'	[II.3] אונט זיא זעצין דש קינד אויף דער בנק אונ העטין	[II.3] And they put the child on this bench and

העטין קיין גידונקין אויף אים.	קיין גדאנקין אויף איהם	do not pay attention to him.
[4.D] אונ' דאז קינד שטונד אויף אונ' וואלט [ע' 238] זעהין אין דען קעסיל אליש דער קינדער איר סדר איזט. אביר דיא באנק שטונד ניט גלייך, זוא שנאפיט זיא מיט דען קינד אויף אונ' דאז קינד פיל אין דען זידיגין קעסיל מיט וואשיר אונ' דאז קינד שריא איין ביטיר גישרייא אונ' יעמירליך. אונ' זיא ארשראקין אל דיא לייט אונ' זיא לויפין אלי צו גלייך צו דען קעסיל.	[4.II] אונ דש קנעבליין שטונדין אויף אונ עש וואלט זעהן אין דעם קעסל אלש דש קינדרין אירה ברויך וואהר אונ דיא בנק שטאנד ניט גלייך זוא שנאפט זיא מיט דעם קנעבליין אויף אונ עש פיל אין דעם שטרודליגין קעסיל וואשר אונט עש שרייא איין יעמרליך אונ זיא דער שרעקין אלי דיא לייט אונ זיא לויפן אלי צו גלייך צו דעם קעסיל	[II.4] And the boy gets up and wants to look into the kettle as the children use to do. And the bench does not stand straight, so it tilts over together with the boy and he falls into the seething water and cries a miserable [cry]. And the people get frightened and run all together to the kettle.
[5.D] אונ' דער פאטיר וואלט עש גישווינד הרויז ציאין, זוא בליב אים איין פינגיר פון דאז קינדיש הענטכין אין זייניר הנט, דען עש וואר אל שונט צו קאכיט.	[5.II] אונ דער פאטר וואלט עש גשווינד ארויש ציהן זא בליב איהם איין פינגר פון דעם קנעבליין הענגין אין זיינר הנד דען עש וואר שוינט אליר צו קאכט	[II.5] And the father wants to pull him out quickly, but he remains with a finger of the boy in his hand, because he was already completely cooked to rags.
[6.D] אונ' ער שלאגיט זיין קאפף ווידר דיא וואנד	[6.II] אונ' ער שלאגט זיך דעם קאפ' ווידר דער וואנד	[II.6] and he bangs his head against the wall
[7.D] אונ' ער ליף אין דאז בית המדרש אונ' ער שריא צו זייני תלמידים: 'טרויארט אויף מיין לײדיגין שטערין דאז איזט נון דאז ביינדיל פון מיין צעהנדיש קינד דאז איך אויף גיברויכט האב צום אפפיר פר גאט '.	[7.II] אונ ער לויפט אין דש בית המדרש אונ ער שרייא צו זייני תלמידם טרויארט אויף מייני לײדיגן שטערין דש איז נוהן דש ביינדיל פון מיין צעהנטין זון דש איך אויף גברויכט האב צו אופפר פר גאט	[II.7] and he runs into the Bet ha-Midrash and cries to his Talmidim: Lament my punished star [of luck]. That is now the bone of my tenth boy whom I brought up as a sacrifice to God.
[8.D] אונ' פון דאז מאלט אן הענגט ער זיך דאז ביינדיל אן זיינין האלז פאר איין גידעכטיניז, אונ' ווען איין	[8.II] אונ פון דש מאהל אן ווייטר הענגט ער זיך דש ביינדיל אן זיינם הלז פר איין גדעכטנס אונ ווען איין	[II.8] And from this time on he wears this bone around his neck to preserve the memory. And

פרעמדיר למדן צו אים קאם, זוא ווייזיט ער אים דאז ביינדיל פאר איין נחת רוח, אליש ווען ער אים זיין קינד ווייזן וואלט.	פרעמדן למדן צו איהם קומט זוא ויישט ער איהם דש ביינדיל פר איין נחת רוח אלש וואן ער איהם זיין קנייבלין ווייזן וועלט	when an external scholar comes to him he presents the bone to him as a spiritual pleasure as though he wants to introduce his son to him.
[E] נון מיין ליבי קינדר, ווען דאז דען פרומין חשובין ר' יוחנן ע"ה איזט גישעהן, וואז זאל איינים אנדרין ערשט גישעהין?		
[9.D] דען דער ר' יוחנן איזט איין גרוישר ת"ח גיוועזין, האט גילערנט מקרא משנה וגמרא, האט אך פרשטאנדין מעשה מרכב' אונ' מעשה בראשית, קאנט אך משביע זיין דיא מלאכים אונ' שידים, וואר איין גרוישר בעל קבלה, פאר שטונד וואז דאר אויז ווייזין דיא שטערין אים הימל. אך פאר שטונד ער וואז דאר ביטייט דאז פאר וואגלין פון די בלעטיר פון דיא ביימיר, אונ' קאם אים דאך זולכיר צער צו אונ' ער נעמט עש אן פאר גוט אן אונ' בליב איין חסיד ביזקין אין זיין ענד.	[9.II] אונ ער וואר דער צו איין גרוישר חסיד אונ איין למדן אין גמרא אונ משנה אונ פר שטאנד אויך מעשה מרכבה אונ מעשה בראשית קאנט אויך משביע זיין מלאכם אונ שדים אונ וואר איין גרוישר בעל קבלה פר שטונד וואז דא אויז ווייזין דיא שטערין אין הימל וויא אויך וואש דוא בטייט דש פר וואגליך דער בעטליין [בלעטליין] דער בארמן אונ קאם אים דאך זולכי צער צו אונ ער נעמט עש פר גוט אן אונ בלייבט איין חסיד ביז אין זיינם ענד	[II.9] And he was a great Hassid and a scholar in Gmara und Mishna and understood also the Ma`aseh Merkbah and Ma`aseh Bereshit, he could conjure the angels and demons and was a great Kabbalist, understood what the stars of the skies foretell and also what the swaying of the leaves of the trees – but for all that he got such grief and he accepts it for good and kept a Hassid until his end.
[F.] אלזו מיין הערציגי קינדיר, איך וויס עש וואול דאש עטליכי אופט גידרוקט האט מיט געלט פאר לירין אך קינדיר פאר לירין, אביר וואז הילפט אל אונזיר צער אונ' יאמיר? [...] מיט דעם דאז מיר זיך זוא מצער זיין שוועכין מיר אונזיר גוף אונ'	[III.] אלזו בראבירט גאט איין איטליכם צדיק אונ למדן צו צייטן צו זעהן אויב ער איין אוהב איז	[III.] Also God tests every Zaddik and Scholar at times to see if he is a friend

קענין מיט איין טרויאריגין גוף דען היכשטין ניט רעכט דינין. [...] ---------------------------- [ספר חמישי, ע' 374-382] [W.] [...] נון, מיין ליבי קינדר שי' ותי', העט איר גילייאנט וויא אייאר ליבר פרומיר פאטיר זצ"ל זיין אפ שייד פון דיזיר זינדיגי וועלט גינומין, אייאיר הירט, אייאיר פריינט. [X.] נון, ליבין קינדיר, גידענקט נון איין אידריר אויף זיך זעלבשטין, דען איר העט קיין מענשין, קיין פריינט דאר איר אייך פאר לאזין קענט. אונ' אויב איר שוינט פיל פריינט העט אונ' איר זיא ח"ו אין דער נויט ברויכן זולט, זוא קענט איר אייך דאך אויף קיין פריינט פאר לאזין, דען ווען מאן דיא פריינט ניט ברויכט, זוא וויל איין אידריר איינים זיין פריינט זיין, אביר האט מאן דען פריינט ניטיג, זוא גיט עש אליש וויא פולגינדיש מעשה אויז ווייזט, וויא פולגיט אום דיא צייט צן פאסירין. [ע' 376]		
[Y.1] עש וואר איין מאלט איין מלך דער שיקט זיינים זון אויז אין ווייטין לנד אליר הנט חכמות צו לערנין, אונ' דער זון בליב דרייאצעהן יאר	[IV.1] אלש וויא נוהן גטוהן האט איין מלך דער שיקט זיין זון אויז צו לערנין חכמות אונ ער בלייב אוישן דרייצעהן יאהר לאנג	[IV.1] as now a king had done: He sends his son out to study Hokhmot and he stays there thirteen years.

אויז. אלזו שריב דער מלך אן זיין זון עש וועהר צייט ער זולט ווידר צו הויז קומין.	אונ אלזו דער קינג שרייבט נאך איהם עש וועהר צייט ער זאלט אמאהל נאך הויז קומין	And so the king writes to him it should be time to come home.
דער זון דער טעט אלזו אונ' ער צוג אהיים צו זיינין פאטיר. אונ' דער מלך שיקיט אים פיל פאלק אנטקיגין	אונ ער טעט אזו אונ קומט אהיים צו זיינם פאטר	And he does so and comes home to his father.
אונ' אמפפינג זיין זון גאר ערליך מיט גרושי פריידין.	אונ דער פאטר אנטפאנגט איהם גאר ערליך	And the father welcomes him nobly
דער מלך שטעלטי פאר זיין זון איין גרושי סעודה אן אונ' מאכטין זיך זער לושטיג .	אונ ער שטעלט איהם איין גרושי מאלצייט מיט פריידין	And he prepares him a great feast with pleasure
[2.Y] אליש עש נון וואר איבר דער מאל צייט שפריכט דער מלך: 'ליבר זון, האשטו אך פיל פריינט גיהאט אין דער שטאט דאר דוא אין גילערינט האשט?'	[2.IV] אונ נוהן עש וואר איבר דער מאלצייט שפריכט דער קינג ליבר זון האשטו דוא אויך פיל אוהבים גיהאט אין דער שטאט דוא דא גלערנט האשט	[IV.2] And now at the meal the king says: "Dear son, did you also have many friends in the city where you studied?"
[3.Y] דער זון ענטפירט: 'הער קיניג אונ' פאטיר, דיא גנצי שטאט ווארין מייני פריינט.'	[3.IV] ער ענטפארט דעם קינג הער פאטר דיא גאנצי שטאט ווארין אלי [דף יד\א] מיין אוהיבם	[IV.3] He replies to the king: "My father, the whole town were my friends."
[4.Y] דער מלך שפראך: 'מיין זון, וואור אהער זענין זיא דייני פריינט גיווארין?'	[4.IV] ער שפרעכט דער קינג וואו הער זיין דיא דיין אוהבהים	[IV.4] He, the king, says: "How were they all your friends?"
[5.Y] זוא ענטפירט דער זון: 'איך האב אלי טאג סעודות גימאכט אונ' זיא ווארין אלי גוטי טרינק ברידר, אונ' איך האב זיא אלי צייט גוטין וויין געבין. דאר דורך ווארין זיא אלי מיין גוטי פריינט.'	[5.IV] זוא ענטפרט ער איך האב אלי טאג מאלצייטן גמאכט אונ זיא ווארין אלי גוטי טרינק ברידר אונ דער דורך ווארין זיא מיינה בעשטי פריינד גווארין	[IV.5] So he answers: "I gave every day feasts and they were good drink-brothers and thereby they became my best friends."
[6.Y] אונ' ער העריט דער	[6.IV] אונ ער הערט דער	[IV.6] And he, the king,

מלך דיא ווארטין פון זיינים זון אונ' ער זיפציט אונ' שיטילט מיט זיינין קאפף אויף אים. אונ' דער מלך זאגיט: 'איך האב פר מיינט דוא האשט פיל חכמות גילערניט אונ' נון איצונד האב איך קיין חכמה פון דיר גיהערט, אונ' דוא האלישט דיין זויף ברידר פאר אוהבים אונ' דאז איזט פעל, דען דיא טרינק ברידר זענין פר זאפני לייט. עז איזט קיין טרויא אודיר גלויבן אן זיא.	קיניג דיא ווארטין זיינם זון אונ ער זיפצט אונ' שיטלט מיט זיין קאפ' אויף איהם אונ ער זאגט איך האב פר מיינט דוא האשט פיל חכמות גלערנט אונ נוהן איצונד הב איך קיין חכמה פון דיר גהערט אונ דוא האלשט דייני דרינק ברידר פר אהובים אונ דש איז פעל דען דיא טרינק ברידר זיינין פר זאפני לייט איז קיין גלויבן אן זיא	listens to these words of his son and he sighs and he shakes his head about him and he says: "I thought you had learned a lot of Hokhmot, and now I did not hear a Hokhma from you. You hold your drink-brothers to be your friends and that is wrong, because the drink-brothers are drunkards and no faith can be put in them.
זוא לנג דער טרונק גיווערט, ווערין קיין בעשרי פריינט אויף ערדין זיין אליש זולטין זיא פון איין מוטיר גיבורין זיין וואָרדין. אביר ווען דיא מאל צייט אויז איזט, זוא גינין זיא דער פון אונ' ווישן דאז מויל אפ אונ' דענקין: "ווערשטו מיך מער רויפין, זוא גיבט עש קיין צארין; רופשטו מיך ניט מער, זא האב איך דיך גישורין." אונ' ווען דוא זיא ניט רופשט אודיר זיא ביקומין בעשרי צעך ברידיר, זוא ווערין זיא דיך ניט מער אכטין, וויא אך דיין טרינקין אונ' עסין, אונ' ווערין אך דיין ברידרשאפט גנץ פאר געסין.'	זא לאנג דער טרונג גיווערט ווערין קיין בעשרי פריינד אויף ערדן זיין אלש זולטין זיא אויש איינם ליב פון איינר מוטר גיבארין זיין וואן דיא מאלצייט אויז איזט זא גיהן זיא דער פון ווישן דש מויל אב אונ דענקין ווערשטו מיך מער רופין דא גיבט עש קיין צארין רופשט דוא מיך ניט מער זא האב איך דיך שוינט גשארין אונ וואן דוא זיא ניט רופשט אופט אודר זיא בקומין בעשרי טרינק ברידר זא ווערין זיא דיך ניט מער אכטין וויא אויף דיין טרינקין אונ עסין ווערין דיין ברידליכה שאפט אלש פר געסין	So long as there is drink, there are no better friends on earth – as if they were born of one body of the same mother. But when the feast is over, they leave you, wipe their mouths, thinking: "If you invite me again, there won`t be rage, if you don`t invite me again I already have taken advantage of you. And if you don`t invite them often or if they get better drink-brothers so they pay no further heed to you and your drinks and feasts and forget all your comradeship."
[7.Y] זוא ענטפירט דער זון צום קיניג: 'הער פאטיר, זאגיט מיר נון וועלכיש הייסט איין פריינד דאז איך מיך אויף אים פאר לאזין קאן.'	[7.IV] זא ענטפרט דער זון צום צום קינג הער פאטר זאג נון מיט וועלכש היישט דען איין פריינד דש איך מיך אויף איהם פרלאזין קאן	[IV.7] So the son replies to the king: "My father, tell me then, who is called a friend I can rely on?"

[8.Y] זוא שפריכט דער קיניג: 'דוא זאלשט קיינים פאר קיין פריינט האלטין זונדרין דוא האשט אין פאר הער פראבירט.'	[8.IV] ער שפריכט דער קינג דוא זאלשט קיינש פר איין פריינד האלטין זונדרין דוא האשט אים פר הער פראבירט	[IV.8] He, the king, says: "You should hold no one to be your friend unless you have tested him before."
[9.Y] דער זון ענטפירט דען מלך: 'מיט וואש זאל איך אין דען פרובירין דאר מיט איך זיין זין אונ' גידאנקין ווייס אונ' אן זייניר פריינטשאפט פאר זיכירט בין?'	[9.IV] אונ ער ענטפרט זיין זון מיט וואש זול איך אין פראבירן דש איך ווייש דער דורך זיין זין	[IV.9] And he, his son, answers him: "How shall I tempt him, so that I know his thoughts."
[10.Y] דאר זאגיטי דער קיניג צו זיינים זון:	[10.IV] אונ ער זאגט דער קינג	[IV.10] And he, the king, says:
[1.10.Y] 'נעם דוא איין קאלב אונ' שלאכט [p. 378] עש דאז קייניר ניקש פון ווייס אונ' טוא דאז קאלב אין איין זאק אנין אונ' קום אין דער נאכט אונ' טראג עש איבר דיין אקסיל אונ' גיא דאר מיט פאר דען הויז פון דיין הויף מיישטיר אונ' קאמיר דינר אונ' שרייבר, אונ' רוף אים צו דיר הראפף בייא דער נכט אונ' זאג צו אים:	[1.10.IV] נעם דוא איין קאלב אונט שחט עש דש קיינר ניט ווייש דער פון אונ קום אין דער נאכט אונ טוא דש קאלב אין איין זאק אניין אונ טראג איבר דייני אקסיל אונ גיא דוא מיט פר דייני הויז דייני הויף מיינשטר אונ קאמיר דינר אונ' שרייבר אונ רוף אים צו דיר אראב בייא דער נאכט אונ זאג צו איהם	[IV.10.1] "Take a calf and kill it so that no one knows. And go in the night and place the calf in a sack and carry it on your shoulders and go with it to the residence of your chamberlain and valet and secretary, and call them down to you in the night and tell him:
[2.10.Y] "אייא, וואז איזט מיר נון גישעהין! איך האב דען גנצין טאג גיטרונקין ביז אל הער, זוא בין איך צארניק גיווארין אין טרונק איבר מיין פאטירש הויף מיישטיר וייל ער זוא הארט ווידר מיך גירעט האט. אונ' איך קאנט זיין ווארט ניט גידולדין אונ' איך בזינט מיך ניט לנג, צאך אויז מיין דעגין אונ' שטאך	[2.10.IV] אֵי וואש איזט מיר נון גשעהן איך האב דען גאנצין טאג גטרונקין ביז אל הער זא בין איך צארניג גווארין אין טרונק איבר מיין פאטרש הויף מיינשטר וייל דער זוא הארט ווידר מיך גרעט האט אונ' איך קונט זיין ווארט ניט גדולדין אונ' איך בזינט מיך ניט לאנג אונט צויך אויז מיין דעגין אונ' שטעכט	[IV.10.2.] ´Ah, what happened to me! I have been drinking all day – until now – and got in drunkenness blind with rage against my father`s chamberlain when he contradicted me. And I wasn`t able to suffer his words and didn`t bethink a long time and

אים טויט. נון פירכט איך מיך פאר מיין פאטיר, פיל לייכט מויכט ער עש גיוואר ווערדין, אונ' ער איזט איין צארניגיר מאן, פיל לייכט מויכט ער זיך אין זיין גישווינדין צארין אן מיך רעכינין. זוא האבי איך נון דען טוטין אין איין זאק גיטאן וויא דוא דאר זיכשט,	אים טויט אונ נון פערכט איך מיך פר מיין פאטר פילייכט מעכט ער עש גווארין ווארין אונ ער איז איין צארניגין מאן פילייכט מעכט ער זיך אין זיינם גשוונידן צארן אן מיר רעכנין זא האב איך איהם אין דען זאק גטוהן וויא דא נון דוא זיכשט	pull out my dagger and stab him to death. And now I am afraid of my father, perhaps he will find it out – and he is an angry man – and maybe in a quick fury he will revenge himself. So I put him into this sack, as you see.
[3.10.Y] זוא ביט איך דיך, העלף מיר נון אין איצונד בייא דער נכט ביגראבין." אלזו ווערשטו בלד פאר מערקין וואש דוא פאר פריינט אן אינין האשט.'	[3.10.IV] זוא העלף מיר נון איהם איצונד בייא דער נאכט בגראבן זוא ווערשטו בלד אן איהם דער קענין וואש פר אייני פריינד זיא זיינה	[IV.10.3] So help me now to bury him in the night.` Then you will see soon what a sort of friends they are.”
[11.Y] אונ' ער גינג דער זון אונ' טעט אלזו אונ' ער קאם מיט זיין טויטין אין זאק פאר זיין הויף מיישטירש טיר אין דער נכט אונ' ער קלאפיט אן.	[11.IV] אונ ער גיניג דער זון אונ טעט אלזו אונ קאם מיט דעם קאלב אין זאק פר זיין הויף מיינשטר טיהר אונ קלאפט אהן	[IV.11] And he, the son, went and did so and arrived with the calf inside the sack in front of the door of his chamberlain and knocked.
זוא קוקיט זיין הויף מיישטיר צום פענשטיר ארויז אונ' פראגיט: 'ווער קלאפיט זוא שפאט אין דער נכט אן מיין טיר?'	זוא קומט זיין הויף מיינשטר פראגט ווער דא קלאפט זא שפאהט אין דער נאכט	So his chamberlain came, asked who was knocking so late in the night.
'דער קיניגש זון ענפירט: 'איך בין עש, דיין הער, דעש קיניגש זון.' אונ' דער הויף מיישטיר לופט גישווינד אונ' מאכיט דיא טיר אויף אונ' זאגיט:	ער ענטפערט איך בין עש דיין הער דעם קינג זיין זון אונ ער לויפט גשווינד אונ מאכט אויף זאגט	He answered: “It is me, your master, the king`s son.” And he ran and opened saying:
'אייא, וואש מאכיט מיין הער אלהיא זוא שפאט אין דער נכט?' דער קיניגש זון ארצילט אים אל דיא ריד דיא דאזיגין אונ' זאגיט צו אים:	אֵי וואש מאכט מיין הער בייא דער נאכט אלהיר אונ ער דער צילט איהם אל דיא רייד דיא דאזיגין	“Ah, what does my master bring here at night?” And he told him the whole tale, this one –
'ווייל דוא מיין גיטרייאר הויף מיישטיר בישט, זוא העלף	אונ נוהן וויל דוא מיין גטרייאר הויף מיינשטר ביזט העלף מיר דאך דען טויטן	“And now, because you are my trusty chamberlain, help me to bury the

מיר דאך דען טויטן ביגראבין איא עש טאג ווערט.'	בגראבין איי עש טאג ווערט	dead before day breaks.”
[1.11.Y] דאר עש נון דער הויף מיישטיר העריט זוא זאגיט ער: 'ווייך אפ פון מיר מיט זולכי זכין.' אונ' דער קיניגש זון באט זיין הויף מיישטיר גאר זער ער זולטי אים דאך העלפין דען טויטין ביגראבין.	[1.11.IV] אונ' דוא ער עש הערט דער הויף מיינשטר זאגט ער וייך אב פון מיר מיט זולכין זאכין אונ ער רידט איהם ווידר צו ער זאלט דאך איהם העלפין בגראבין	[IV.11.1] And the minute the chamberlain heard this he said: “Turn away from me with such things!” And he begged him to help him bury him.
זוא ענטפירט דער הויף מיישטיר דעם קיניגש זון מיט גרושין צארין: 'איך האב מיט קיין פויל זויפיר אונ' מערדיר עטוואז צו שיקן, אונ' ווען איר מיך ניט האלטין וואלט פאר אייער הויף מיישטיר, זוא זיינין מער הערין פאר הנאדין.' אונ' ער שלוג דיא הויז טיר פאר אים צו אונ' ליז אים דרוישן שטין.	זא ענטפערט ער דעם קיניגש זון מיט צארין איך האב מיט קיין פיל זופר אונ מארדר עטוואש צו שיקן אונ ווען איר מיך ניט מיין האלטין וואלט פר איין הויף מיינשטר זא זייני מער הערין פר הנדין אונ ער שלאק דיא הויז טיר פר איהם צו אונ ליס איהם אויך אלזו	So he replied to the king`s son in anger: “I have nothing to do with a drunkard and murderer. And if you do not wish to retain me as a chamberlain – there exist more masters.” And he shut the door in his face and left him alone.
[2.11.Y] דער קיניגש זון גיט ווייטר פאר זיין שרייבירש טיר אונ' ער אנטווארטי אים אך אלזו.	[2.11.IV] אונ ער גיניג פר דער טיר זייניש שרייבר אונ ער ענטפערט איהם אויך אלזו	[IV.11.2] And he went to the door of his secretary and he answered him as well.
[12.Y] אונ' ער גינג אך פון דאנין אונ' קאם פאר זיין קאמיר דינרש הויז אונ' ער ארצילטי אים אך אל דיא ווארטין אונ' ער ביגערטי פון אים, דאז ער אים זולטי העלפין ביגראבין דען טויטין קירפיל.	[12.IV] אונ ער גיניג פון דארטין אונ ער קאם פר דז הויז זיינה קאמר דינר אונ ער צילט איהם דיא ווארטין אלש אונ בגערט פון איהם דש ער זאלט איהם העלפין בגראבין דען טויטן קערפל	[IV.12] And from there he went and arrived at the house of his valet and told him all this words and begged him he should help him to bury the death body.
אונ' ער ענטפירטי אים דער קאמיר דינר: 'עש איזט צווארין וואר דאש איך בין דיר שולדיג צו דינין דאר [ע' 380] ווייל דוא מיין הער	אונ ער ענטפערט איהם דער קאמיר דינר עש איז נון וואר דש איך דיר בין שולדיג צו דיהינין דער ווייל דוא מיין הער בישט אבר איך האב מיך	And he, the valet, replies to him: “It is certainly true that I have to serve you, because you are my master. But I did not

בישט, אביר איך האבי מיך ניט אין דינש געבין פאר איין טויטין גרעביר, אונ' איך טעט עש דיר אך צו גיפאלין גערין, אביר איך פערכט מיך זער פאר דיינין פאטיר דער זוא געך צארניג איזט, פיל לייכט מויכט ער עש גיוואר ווערדין אונ' ארשלאגיט מיך אונ' דיך. דאך ביגראב דוא אין זעלבשט אויף דען ביגרעפטיניש, דאז נאהנט היר בייא איזט,	ניט אים דינשט געבין פר איין טויטן גרעבר אונ איך טעט עש דאך [דף יד\ב] דיר גערין צו גיפאלין אבר איך בפערכט מיך זער פר דיינם פאטר דער דא געך צארניג איזט פיליכט מעכט עש גוואר ווארין אונ ער דער שלאג מיך	enter service as a grave-digger. I would do you a favor, but I fear your father very badly, who has a violent temper – maybe he would find it out and kill me.
אונ' איך וויל דיר שילט וואכין שטין צו זעהין אויב אימנט קומין מויכטי דיך אליש דען צו ווארנין.' אונ' זיא טעטין אלזו אונ' ער ביגראביטי דאש קאלב אין זאק אויף דאז ביגרעפטיניש אונ' עש גינג איין אידרירש ווידר צו הויז.	אונ איך וויל דיר שילט וואכט שטיהן צו זעהן אויב איינר קומן מעכט דיך צו ווערני אונ זיא טעטין אלזו אונ ער בגראבט דש קאלב אין זאק אויף דש בגרעבניש אונ גיניג איין אידרר ווידר נאך הויז	I will keep watch to see if anyone comes to warn you. They did so. And he buried the calf in the sack at the burial place and then each goes his way.
[13.Y] צו מארגינש קומין דיא דרייא צו זאמין, זוא ארצילט דער הויף מיישטיר פון דען ביזין שטיק וואז דאז קיניגש זון ביגעגניט האט אונ' וואלט פון אין האבין דען טויטין ארמארטין קירפיל ביגראבין, אונ' ער מוזט אים זוא אפ ענטפרין.	[13.IV] צו מארגיש קומין דיא דרייא צו אננדר זא דער צילט דער הויף מיינשטר פון דעם ביזין שטוק וואש דעם קינג זון ביגאנגין האט אונ וואלט פון איהם האבין זולט איהם העלפין דען טויטן ערמארטין קערפל בגראבין אונ ער וואלט איהם זולכש ניט טוהן	[IV.13] The next morning the three meet. The chamberlain tells of the evil deed that the king`s son had committed and how he had wanted him to help him to bury the dead, murdered body and how he did not want to help him.
זוא זגטין דער שרייביר אונ' קאמיר דינר: 'ער איזט בייא אונש אך גיוועזין אונ' מיר האבין אך קיין טייל דראן האבין וואלין אונ' ער ביגראבינט אים אליינט אויף דען ביגראפטיניש.'	זוא ענטפרט דער שרייבר אונ' קאמר דינר ער איז בייא אונש אויך גוועזין אונ מיר האבין אויך קיין טייל דראן האבן וואלין אונ ער בגראבט אים אליין אויף דעם בגרעבניס	Then the secretary and the valet answer: “He has also been at our house and we did not want to take part in this, either. And he had buried him on the burial place on his own.
אונ' זיא ביראטיטין זיך צו	אונ זיא בראטין זיך דש זיא	And they hold counsel

זאמין דאז זיא עש דעם קיניג אן צייגין וואלין דען זיא דורפטין עש ניט פאר שווייגין, 'אונ' דער קיניג זולטי אונש דאז ניט פאר גוט האלטין אונ' אויז ליגין אונ' ווערט דען איביל אונגיצאאגנין זון ארשלאגין אונ' אונש פאר גיטרייאי דינר אן נעמין?	וואלין דעם קינג אן צייגין דען זולכש דערפין זיא עש ניט פר שווייגין אונ דער קיניג ווארט דש אונש פר גוט אויז לייגין אונ ווערט דען איבל גצאגין זון דער שלאגין אונ אונש פר גטרייאה דינר אן נעמין	together and decided to inform the king, because they do not may conceal it. "And the king will give us a credit and will kill his ill-bred son and he will take us for trustworthy servants.
אונ' זיא טעטין עש אלזוא אונ' צייגטין עש דעם קיניג אן.	אונ זיא טיינין אלז זו אונט זיא צייגין עש דעם קיניג אן	And they do so and they inform the king.
[14.Y] זוא שפראך (דער קיניג): 'בייא מיינר קרון, ווען דאז מיין זון גיטאן האט זוא זאל עש אים זיין לעבין גילטין.' אונ' דער קיניג ליש רופין זיין זון אונ' הילטי אים דיא ווארטין אליש פאר.	[14.IV] זוא שפראך דער קיניג איך שווער בייא מיינר קרוין וואן דש מיין זון גיטאהן האט זאל עש זיין לעבין גילטין אונ ער ליסט רופין זיין זון אונ האלט אים דיא ווארטן פר	[IV.14] Then the king replies: "By my crown, if my son did this, he will pay with his life. And he summons his son and reproaches him with these words.
[15.Y] אביר דער זון וואלטי עש ניט גישטין.	[15.IV] אבר דער זון וואלט עש ניט גישטען	[IV.15] But the son does not confess it.
[16.Y] זוא שפראכין זיא צוא אים: 'דוא האשט אים יוא אין איין זאק גיטאן אונ' אויף דען ביגרעפטיניש ביגראבין.'	[16.IV] זוא שפראכין זיא דוא האשט יוא אים אויף דעם בגרעבניס אין איין זאק בגראבין	[IV.16] So they say: "You buried him in a sack in the burial place."
[17.Y] וויא דאז דער קיניג העריט זוא שפראך ער: איך וויל גישווינד מיין קנעכט דער הין שיקין אונ' גיט איר אך מיט אונ' ווייזט אינין דאז גראב.' אונ' זיא טעטין אלזו אונ' זיא בראכטין דען זאק פאר זיגילט מיט דען זון זיין חותם צו פאר דען קיניג.	[17.IV] וויא דש דער קינג הערט זוא זאגט ער איך וויל גשווינד מיין קנעכט אהין שיקן אונ' גייט איר אויך מיט אונ ווייזט זיא דש גראב אונ זיא טעטין אלזו אונ ברויכט דעם זאק פר זיגלט מיט דעם זון זיין חותם צו פר דעם קיניג	[IV. 17] As the king hears this, he says: "I will send my servants quickly – and – you go along with them and point the grave out to them. And they do so and they bring the sack in front of the king sealed with the son`s seal.
[18.Y] זוא שפריכט דער	[18.IV] זוא שפרעכט דער	[IV.18] So the king says

קיניג צו זיינים זון: 'וואש זאגשטו נון דער צו?' זוא ענטפירטי דער זון: 'ליבר הער פאטיר, איך האב איין קאלב גיהייליגיט צו איין אופפיר אונ' וויא איך עש גישלאכט האב, זוא איזט עש ניט גיראטין, זוא איזט עש פאר שטויסין פון איין אופפיר. זוא איזט עש אך ניט ביליך דאז מאן עש אויף דיא גאסין ווערפיט דאר וייל איך עש גיהייליגיט האבי. (זוא האבי) איך עש פאר גראבין אין דיזין זאק.'	קיניג צום זון וואש זאגשטו נון איצונדרט דער צו זוא ענטפרט דער זון ליבר הער פאטר איך האב איין קלב גיהאליגט צו איין אופפר אונ וויא איך עש גשעכט האב זוא איזט עש ניט גראטין זוא איז עש פר שטוסין אין אופפר זוא איז אויך ניט בילך דש מן עש אויף דיא גאסין ווערפט דער וייל איך עש גהייליגט האב זא האב איך עש פר גראבין אין דיזום זאק	to the son: "What do you have to say about this now?" So he, the son, replies: "Dear father, I sanctified a calf for a sacrifice and when I slaughtered it, it went wrong. Thus, it is thrown out as a sacrifice. And as well it is not appropriate to throw it on the streets – because I sanctified it, I buried it in the sack."
[19.Y] אונ' דער קיניג גביטיט מאן זולט דען זאק אויף מאכין אונ' אליז ארויש שיטלין. [ע' 382] אונ' זיא טעטין אלזו אונ' שיטילטין איין טוטיש קאלפ ארויז. אונ' זיא ווארין פאר שעמיט דיא דרייא דינר פאר דען קיניגש זון אונ' ער גביטיט מאן זאל זיא אין גיפענקיניש זעטצין. אונ' מאן טעט אלזו.	[19.IV] אונ ער גיבעטיט דער קיניג מן זאל דען זאק אויף מאכין אונ דש אינרש ארויז שיטלין אונ אזו שיטלין זיא איין טויטש קאלב ארויש אונ זיא ווארין פר שעמט דיא דרייא דינר דעם קיניגש זון אונ ער גבעט מן זאל זיא אין דש גיפענגניס זעצין אונ מן טעט אלזו	[IV.19] And he, the King, orders to open the sack and to shake the content out – and then they shake out a dead calf. And they, the three servants of the king`s son, were mortified. And he commands to throw them into the prison. And this was done.
[20.Y] נאך דיזין ליס דער קיניג זיין זון רופין אונ' ער זאגיט צו אים: 'זיך נון איצונד אויב אייניר פאר איין פריינט איזט צו האלטין זונדיר פראבירט.'	[20.IV] נאך דיזום ליס דער קיניג זיין זון רופין אונ ער זאגיט צו איהם זיך נון איצונדרט אויב איינר איזט פר איין פריינד צו הלטין זונדר פראבירט	[IV.20] After these events the kings summons his son and he says to him: "See now, if you can take anyone as a friend until he has been tested?"
[21.Y] זוא ענטוועורט דער זון: 'איך האב פאר וואר איצונד מעהר פארשטאנט ביקומין	[21.IV] אלזו ענטפרט דער זון איך האב צוואהר איצונדרט מער פר שטאנט בקומן אלש	[IV.21] So the son replies: "Indeed, I have got a better understanding

אלש איך אין דיא דרייאצעהן יאר גילערניט האבי, אונ' אן איך האב נאר אין מייני לייט ביפונדין אליש איינים הלבין אוהב, דאז וואר דער קאמיר דינר, דער שטולט מיר אויף דער שולט וואכט.	איך אין דיא דרייצעהן יאהר גלערנט האב אונ איך האב נאר ביפונדין אן מיין לייטין אלז איינם הלבן אוהב דש וואהר דער קאמר דינר דער שטיינט מיר אויף דער שילט וואכט	now than I have learned in the last thirteen years. And I found among my people only half a friend – this was the valet – he stood guard for me.
[22.Y] נון איצונד, מיין ליבר הער פאטיר, גיבט מיר איין גוטין ראט, וואז איך זאל מיט מייני דינר מאכין.'	[22.IV] אונ איצונד געב מיר אייני גוטי ראיט וואש איך זול מאכין מיט מייני דינר	[IV.22] And now give me a good piece of advice about what I should do with my servants."
[23.Y] ער זאגיט דער קיניג: 'איך וייס קיין אנדרין ראט דוא זאלשט אל דיין דינר ארשלאגין דאר מיט דאש דיין קאמיר דינר, דער דיר אויף דאז וויניגשטי שילט וואכט גיהאלטין, דיא אום טרייא ניט פון אינין זאל אפ לערנין.'	[23.IV] ער זאגט דער קיניג איך וייש קיין אנדרין ראהט זונדרן דוא זולשט אהן דיינם דינר דער שלאגין דא מיט דש דיין קאמר דינר דער דיר אויף ווייניגשט שילט וואכט גישטאנדין איזט דש אום טרייא ניט פון זיא זאל אב לערנין	[IV.23] He, the king, replies: "I do not know of any other advice but that you should put your servants to death, lest your valet, who stood guard for you, learns unfaithfulness from them.
[24.Y] זוא שפריכט דער זון: 'וויא זולט איך נון זוא פיל מענשין פון איינין וועגין ארשלאגין?'	[24.IV] זא שפריכט דער זון וויא זאל איך נוהן דער שלאגין זוא פיל דיהנר פון איין מענשין וועגין	[IV.24] So the son says: „How should I put to death so many servers because of one man?"
[25.Y] זוא זאגט דער קיניג:	[25.IV] זא זאגט דער קיניג	[IV.25] So the king says:
[1.25.Y] 'וועון איין חכם אונטיר טויזינד נרין גיפאנגין ווער	[1.25.IV] וואן איין חכם גיפאנגין ווער אונטר טויזנד נארין	[IV.25.1] "If a Hakham is imprisoned among thousand fools
[2.25.Y] אונ' עש ווער קיין ראט וויא מאן דען חכם פון דיא נרין זאל מאכין אנטרינן,	[2.25.IV] אונ עש ווער קיין ראהט וויא מן דען חכם פון דעני נארין מאכין זאל אנטרינין פון איהנין	[IV. 25.2] and there is no advice about how to let him escape from them
[3.25.Y] זוא ראטיט איך צו ארשלאגין אלי טויזניד נארין, דאר מיט דאז מאן דען חכם קאנטי גיהאלפין ווערדין.	[3.25.IV] זוא ראטיט איינר צו דער שלאגין אלי טויזנד נארין דא מיט דש דעם גיהאלפין קענט ווערין	[IV.25.3] and some pieces of advice to put the thousand fools to death, therefore to help him [and to rescue him].

[4.25.Y] אלזו איזט בעשיר דאז דוא ארשלאגשט אל דייני און גיטרייאי דינר דאר מיט דאז דיין קאמיר דינר, וועלכיר איין האלביר אוהב איזט, איין גאנטציר אוהב קענטי ווערין.'	[4.25.IV] אלזו איז פיל בעשר זוא [!] דער שלאגשט אלי דייני דינר דא מיט דש דיין קאמיר דיניר [וועלכר איין הלבר אוהב איז איין גנצר אוהב קענט ווערין	[IV.25.4] Thus, it is much better to put all [the two of] your servants to death so that your valet [who was a half friend could become a whole friend."
[26.Y] אונ' ער טעט אלזו אונ' זיין קאמיר דינר וואר אים איין גנטציר פריינט. אונ' ער ביקענט דער זון דאז קיניגש דאז קיין אוהב איזט צו טרויאין זונדרין ער ווער פראבירט.	[26.IV] אונ' ער טעט אלזו אונ' זיין קאמר דינר*] וואהר אים איין אבראבוויטר אוהב נעמן אונ ער בקענט דען זון דש קיניגש דש קיין אוהב איז צו טרויאן זונדרין ער ווערט פראבירט גיוואורין	[IV.26] And he did so. And his valent*] was him a true friend. And he, the son of the king, admits that there is not to trust a friend until he has been tested.
[.X] אלזו, מייני ליבי קינדר, האבין מיר זיך אך אויף קיין פריינט צו פאר לאזין אליש אויף המקום ב"ה, דער זאל אונש בייא שטין אונ' אין אונזיר הילף זיין. [...]	[.V] אלז איז הקב"ה זיך נוהג מיט דיא צדיקים ער פרא בירט זיא מיט יסורים אודר מיט דלת אונ זיכט אויב זיא בלייבין בייא איהרי צדקות	[V.] So the Holy One, blessed be he, guides the Zaddikim try them with torments or with poverty, and checks if they fulfill their Zadikut.

* The text in BS/F is corrupt and was completed according the version of the Moscow National library, *MS Günzburg 1739*, Fol.14a.

3. Classification and structure of the narratives

In the following, the background and reception of the narratives will be briefly outlined. Eventually, I will give a first structure of the narratives, whose particular parts were already indicated accordingly in the transcription and which are meant to allow for a subdivision and comparability of the texts. Furthermore, I will turn my attention to the context (Promythion, Epimythion) of the narratives.

3.1 *The Death of R. Johanan's Tenth Son*

The origin of the narrative *The Death of* R. *Johanan's Tenth Son* can be found in the tractate bT Brakhot 5b and bT Baba Batra 116a.[16] Within Rabbinic discussions the following quotation by R. Johanan ben Nappaha, Palestinian Amora of the second generation (ca. 180-279 C.E.), is used for argumentation: "Is this not the bone of my tenth son!?" This enigmatic reference and the wish to narratively interpret the "secret" of its background obviously led to the fact that already R. Nissim ben Jacob ben Nissim ibn Shakhin (ca. 990-1062) was able to draw on a fairly advanced version of the narrative.[17] Samuel Shulam, editor of the first issue of the historiographic work *Sefer Yuhasin* (Constantinople) by Abraham ben Samuel Zacuto (1452- ca. 1515), is consequently free to add the following to Zacuto's explanations:

> *"I, Samuel Shullam, have seen in Megilath Setarim of Mar Nissim Gaon that* R. *Johanan had ten sons and nine of them died of natural causes, while the tenth fell into a large vessel that was boiling on the strong fire and as he fell, his flesh dissolved and nothing remained but his bones.* R. *Johanan took a small finger bone and with it he would console people. It has been said that he had one surviving son whose name was* R. *Mattenah, who was immediately sent to Babylonia to study with Samuel. He was a colleague of.* R. *Judah."* [18]

This passage will be later adapted by David Gans (1541-1631) in *Zemah David* without major alterations so that one can conclude that the dramatized adaptation by Glikl and the Perlhefters dates back to a later period (after 1592).[19]

Interestingly, the comparison of all known versions of the narrative shows that the "Glorification of the Learned" is missing in the Hebrew versions, but has been added to *Beer Sheva* [B.9] and Glikl's *Memoirs* [II.9] as an illustration without clearly belonging to the narrative any longer. The "Glorification" is an adaptation which – as Prof. Turniansky observes[20] – traces back to other passages of Rabbinic literature and describes here moral conduct as well as the ex-

16 Glikl. Memoires. Ed. Turniansky, p. 238 note 529.

17 R. Nissim ben Jakob: Clavis Talmudica. Sefer ha-Mafteah shel Manulei ha-Talmud. Wien, 1847, p. 13. Cf. Steinschneider, Moritz: Die Hebraeischen Übersetzungen des Mittelalters und die Juden als Dolmetscher. Berlin 1893 (Graz 1956), § 556/2, p. 932-933.

18 Quoted according to Abraham Zacuto: The Book of the Lineage or Sefer Yohassin. Translated and edited by Israel Shamir. Tel Aviv 2005, p. 383. Cf. Abraham ben Samuel Zacuto: Sefer Yuhasin ha-shalem. Jerusalem 2004, p. 213; Abraham ben Samuel Zacuto: Liber Juchassin. Ed. Zvi Hirsh Filipowski. London 1857, p. 150-151.

19 David Gans: Zemah David. Vol. 1. Warschau 1878, S. 41. Unfortunately, I currently do not have the edition by M. Breuer at my disposal. Gans, David: Zemah David. A Chronicle of Jewish and World History (Prag 1592). Ed. by Mordechai Breuer. Jerusalem 1983.

20 Glikl. Memoires. Ed. Turniansky, p. 239-240 notes 530, 536.

emplary erudition of R. Elieser and R. Johanan ben Zakai (Tanaites of the first century).[21] Obviously, the adapters of the narrative were mistaken and took R. Johanan ben Nappaha for R. Johanan ben Zakai.

The question is if these adapters of the text are indicated. The narrative at hand can be found only in copies of *Beer Sheva* that belong to the first period of its redaction. Although this narrative was not included in the two extant parts of the second period of redaction, Beer Perlhefter left behind valuable evidence. He argues at one point that child mortality is considered to be worldly suffering and therefore saves from the punishment of the Gehinom: Child mortality can also afflict the pious as "we can see from Johanan ben Zakkai, who was a great Hassid but still lost all his children during his lifetime."[22] Obviously, this unique confusion of R. Johanan ben Nappaha and R. Johanan ben Zakkai traces back to Beer Perlhefter! Thus, it is my aim here to state the thesis that Glikl knew and made use of a Hebrew or Yiddish original of *Beer Sheva.*

Structure

[1.] Introduction of the protagonist and exposition: R. Johanan, an extraordinary righteous man, lost all his ten sons except for one. [2.] Washday and depiction of scene. [3.] Appearance of the unsupervised infant. [4.] The accident: The boy falls into the water and the people come running to save him. [5.] The father attempts to rescue him. [6.] After the unsuccessful rescue attempt, the father is overwhelmed by grief. [7.] He overcomes his grief, proves himself in devoutness and love of God. [8.] He reveals the bone to other scholars as a token of sacrifice and remembrance. [9.] Renewed affirmation of erudition and devoutness of the father.

3.2 *The King's Son and His Three False Friends*

The narrative of the *King's Son and His Three False Friends* (AaTh 893) is one of countless versions of an internationally popular story which has Indo-Arabian origins.[23] The text is already known to us from the *Disciplina Clericalis*, a bestsel-

21 bT Sukka 28a, bT Baba Batra 134a and more often.

22 Beer Sheva/Oxford 67b (22b).

23 I quote only the most important literature. Steinschneider, Moritz: Die Hebraeischen Übersetzungen, § 557, p. 933-935; Yassif, Eli: Trumato shel Sefer Ose Pele le-Sifrut ha-amemit ha-yehudit. Mehkarei Jerushalaim be-Folklor yehudi. 3 (1982), p. 47-66; Schoenfeld, Elisheva: Freundesprobe (AaTh 893). In: Enzyklopädie des Märchens. Handwörterbuch zur historischen und vergleichenden Erzählforschung. Bd. 5. Berlin New York 1987, C. 287-293; Schwarzbaum, Haim: Jewish Folklore between East and West. Ed. By Eli Yassif. Beer-Sheva 1989,p. 239-358, here p. 255-266; Alexander-Frizer, Tamar: Ma`ase Ahuv wa-Hezi. Ha-Sipur ha-amemi shel Ye-

ler of the Middle Ages, whose author was the convert Petrus Alfonsi (Moshe Sefardi, 1062-1110).[24] He translated Arabic narratives into Latin and thereby customised them to the Christian world. Thus, the story gained access into the famous medieval complilation *Gesta Romanorum*.[25] Merely the second part of the story is recounted in Giovanni Bocaccio's *Decameron*.[26] In Jewish lore, moreover, it is not only known from numerous Hebrew and Yiddish texts, but also from its oral tradition. In order to emphasise its great importance for the circulation of this story I would like to mention the *Sefer Hanokh*, which was printed several times along with a number of Midrashim entitled *Sefer Divrei ha-Yamim shel Moshe Rabeinu*.[27] At the beginning of the small work *Sefer Hanokh* non-Jewish philosophers impart sayings of wisdom to their sons and students. The following story, which takes up a great part of the *Sefer Hanokh*, is almost identical with a great part of Jewish and Christian adaptatations. Only the two Yiddish versions from Glikl's *Memoirs* and from *Beer Sheva*, which will be reproduced in the following, describe an individual or else unfamiliar ending in the second part of the story [Y.20, IV.29].

Structure

[1.] Exposition and introduction of the protagonists: A king sends his son abroad to study the „Hokhmot". [2.] On his return, the king inquires about the number of his son's friends. [3.] The son replies that he is friends with the entire town. [4.] The king asks about the common grounds of their friendship. [5.] The son explains that he has hosted drinking sprees that brought about the friendship. [6.] The king dismisses this form of friendship as a volatile friendship.
[7.] The son asks about the criteria of a true friendship. [8.] The king explains that only a tested friend was to be named a friend. [9.] The son inquires about the possibilities of a testing. [10.] The king suggests a detailed plan for a testing to recognize true faithfulness: [10.1] He must kill a calf, put it in a bag, call his servants out of their houses with it at night [10.2] and tell them that he killed his father's chamberlain in a state of drunkenness [10.3] and ask them to assist him

hudei Sfarad. Jerusalem Beer-Sheva 2000, p. 247-258; Glikl. Memoires. Ed. Turniansky, p. 383 note 84.

24 Alfonsi, Petrus: Die Kunst vernünftig zu leben (Disciplina Clericalis). Augsburg 1992, p. 141-145.

25 Gesta Romanorum. Geschichten von den Römern. Ein Erzählbuch des Mittelalters. Leipzig 1973. §129, p. 274-275; §171, p. 385-389.

26 Boccaccio, Giovanni: Das Dekameron. München 1952, p. 791-811.

27 The *Sefer Hanokh* should not be confused with the apocryphal Books of Enoch. The text was for the first time published in *Sefer Divrei ha-Yamin shel Moshe Rabeinu* (Constantinople 1516 and later i.a. Venice 1544, p. 65b-68a).

in secretly bury the body. [11.] The son implements the plan: As he asks for his servants' assistance, he is rejected. [12.] Only his closest servant volunteers to keep watch in order to warn the son in time as he buries the body. [13.] The servants resolve upon reporting the son's murder to the king. [14.] The king interrogates his son. [15.] The son, though, does not confess. [16.] The servants point out the location of the buried body. [17.] The king sends for the bag with the body. [18.] Being once again asked, the son explains that he wanted to sacrifice a calf, but realized that it was not slaughtered in a kosher way and therefore had to be buried. [19.] On opening the sack, it turns out that the accusations of the servants were wrong and the servants are thrown into prison. [20.] Afterwards, the king asks his son if someone could be named a friend without previous testing. [21.] The son concedes that his father was right, but points to the fact that his closest servant stood guard for him and must be therefore considered half a friend. [22.] The son asks his father for a piece of advice about how to deal with his servants. [23.] The king advises to have the servants killed so that his closest servant may not learn the other servants' infidelity. [24.] The son wants to know the reason for this procedure. [25.] The king replies with an allegory: [25.1] When a wise man is held captive by a thousand fools [25.2] and there is no way to release him, [25.3] it is better to kill all fools. [25.4] Morality/Interpretation: The king repeats his advice on the grounds that half a friend can become a whole servant only that way. [26.] The son implements this and once more confirms the paternal verdict.

4. The context of the narratives in *Beer Sheva* and Glikl's *Memoirs*

Both the narratives in Glikl's *Memoirs* and the versions from *Beer Sheva* are attached to a context. I adjusted already applied systems to describe the structures of narratives[28] so as to facilitate the conception of the imminent context.

28 Cf. Enzyklopedia shel ha-Sipur ha-yehudi. Tema – Sidrat Mehkarim be-Tematologia shel Sifrut Am Israel. Yoav Elstein, Avidov Lipsker, Rella Kushelevsky (Ed.) Ramat Gan 2004. About some problems to deal with stories in the Yiddish Mussar literature cf. Riemer, Nathanael: Enzyklopedia shel ha-Sipur ha-yehudi [Review]. In: Fabula. Zeitschrift für Erzählforschung. 47 (2006) Vol. 3/4, S. 333-336.

4.1 The context in *Beer Sheva*

The two narratives make up part of a coherent passage of a chapter in *Beer Sheva*, wherein the Hekhalot of the divine realm are depicted.[29] By comparing the texts it turned out that it involved a Yiddish adaptation of the respective passages of the *Zohar*[30] and the *Pardes Rimmonim* by Moshe Cordovero.[31] In this paraphrase the ascent of the soul after death, its thorough examination by the angels as well as the admission or rejection of the soul are depicted. With reference to the meticulous scrutiny of the soul the authors explain that some souls are not (immediately) accepted by God, because God does not approve every human as a „friend" (אוהב) unless he underwent strict tests during his lifetime on earth [I. (Morality/Dogma/Promythion)]. At this point the first narrative *The Death of R. Johanan's Tenth Son* [II.1-9] begins, which by repeating morality [III. Epimythion and Promythion all at once] is closely related to the second narrative [IV.1-26] as a further "proof". Eventually, morality will be repeated a third time as Epimythion [V.].

With this, my classification of the coherent passage from *Beer Sheva* should be clear. I denoted the aspects of the text, which can be identified and isolated, with Latin figures, while I marked the minor hermeneutic units (motive groups) with Arabic figures.

4.2 The context in Glikl's *Memoirs*

In contrast to *Beer Sheva* the two narratives by Glikl are not directly connected with each other, but are rather told within the description of two time periods that are very distant from each other. Hence, the narrative of the third book, *The Death of R. Johanan's Tenth Son*, takes up a decisive role in her attempt to cope with her grief at Mate's, her three-year old daughter's, death. Along several passages Glikl recounts how she gave birth to her daughter Hanna, while her other child was sick, and how she herself suffered a dangerous illness. In this context, she keeps trying to impart moral teachings to her children, which are in part closely related to the narrative. Two basic statements, that summarize her observations, precede the narrative: [A.] One has to endure patience and temper one's pain. [B.] A person has to embrace all distress out of love to God,

29 Beer Sheva/Frankfurt Hebr. Oct. 183 (BS/F), Part I, cap. 5; 12b-16b.
30 Zohar I, 42a-45b.
31 Moshe Cordovero: Pardes Rimmonim. Jerusalem 2000, Gate 24, cap. 2, p. 396-398.

acknowledge the righteousness of his judgement and face it with benedictions. The moral guidelines and the narrative, however, are only connected through a brief statement [C.]. Between the narrative [D.1-8] and the conclusive glorification of the learned [D.9] Glikl speaks directly to her children with a rhetoric and affirmative question [E.]. Immediately following the narrative, the merchant woman underlines the psychosomatic effects of grief and affliction in order to once more urge to virtuously bear grief with temperance.

The second narrative, too, which can be found in the fifth book, bears upon the death of a close relative. Here it is her husband, who died from the consequences of an accident and left her with eight children. In emotional words, she depicts the bitter experience of mourning [W.] and being mostly on her own during this difficult time. In this context it is understandable that she passes on the lesson (Promythion): [X.] When you have many friends, you cannot rely on them in times of destitution. After the narrative [Y.1-26] that fits splendidly into this context, Glikl inserts the appropriate tenet to that effect: [Z.] One must not rely on friends, but only trust in God.

In structuring the narratives and the adequate context, I did not proceed from a coherent text, but distinguished between two passages (A-F and W-Z). This is the reason why the major units of the passage are marked with intermittent Latin figures. The strong analogy of the two versions of this story militate for the consideration, that Glikl knew and made use of a Hebrew or Yiddish original of *Beer Sheva*.

5. Conclusion

Based on the enormous parallelism of the two narratives, which are unique in their literary arrangement and maintained this form only in *Beer Sheva* and Glikl's *Memoirs*, the thesis has been stated that Glikl knew and made use of a Hebrew or Yiddish original of *Beer Sheva*. She had the opportunity to get to know the couple from Prague, when Beer worked as an assessor at the rabbinical court (Dajan) of the Ashkenazi community in Hamburg-Wandsbek.[32]

32 Riemer: Zwischen christlichen Hebraisten und Sabbatianern, p. 169-171; Beer Perlhefter: Maase Hoshen we-Ktoret. Prag 1686; Beer Perlhefter: Shkhitot u-Vedikot – Ohel Issakhar. Wilhermsdorf 1670; Rosenfeld, Nathan Moshe: Jewish printing in Wilmersdorf. A concise bibliography of Hebrew and Yiddish publications, printed in Wilmersdorf between 1670 and 1739, showing aspects of Jewish life in Mittelfranken three centuries ago based on public & private collections and Genizah discoveries. London 1995, p 1; Tishby: Maggid, p. 42.